

УДК 378.035:796]-047.22

DOI: 10.12958/2227-2844-2020-5(336)-61-68

Шехавцов Михайло Олексійович,

викладач кафедри олімпійського та професійного спорту
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна.

shekhavtsov1976@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7691-9564>

Ахтирська Надія Миколаївна,

старший викладач кафедри фізичного виховання Полтавського
університету економіки і торгівлі, м. Полтава, Україна.

Axtircka@i.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5006-1421>

Симоненко Наталія Олександрівна,

старший викладач кафедри фізичного виховання Полтавського
університету економіки і торгівлі, м. Полтава, Україна.

simona17057878@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0338-0101>

**ІНТЕРАКТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ
В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Стрімкі темпи розвитку усіх сфер суспільства зумовлює істотну модернізацію змісту і структури педагогічної освіти. Сучасний рівень розвитку суспільства, освіти та науки висуває високі вимоги до компетентності фахівців різних напрямів, що потребує суттєвих змін у процесі навчання, зокрема навчання майбутніх учителів фізичної культури. У законотворчих документах Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про фізичну культуру і спорт» виділено нові вимоги до навчання фахівців у галузі фізичної культури.

В цьому контексті зростає зацікавленість у інтерактивній компетентності в системі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Саме вона надає можливість підвищити пізнавальну активність, посилити діяльнісний та особистісно-зорієнтований підхід у навчанні. Інтерактивна компетентність досить швидко була визнана педагогами й науковцями як дієвий засіб впровадження інноваційних освітніх технологій.

Важливим етапом у проведенні дослідження є аналіз базових понять «інтеракція», «інтерактивна компетентність», «інтерактивне

навчання», а також виокремлення педагогічних умов, які сприяють формуванню інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

З довідково-енциклопедичних джерел відомо, що слово «інтерація» (дослівно «взаємодія») походить від латинського, французького та англійського «interaction», складовими елементами якого є префікс «inter», що означає «між», «посеред»; та корінь «action» – дія, діяльність.

З огляду на вищевикладене, актуальність обраної теми дослідження – інтерактивна компетентність в системі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури – не викликає сумнівів.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні наукових засад необхідності формування інтерактивної компетентності в системі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Методологічною основою роботи послужили науково-дослідницькі праці як українських, так і зарубіжних лінгвістів. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки проблема формування інтерактивної компетентності вивчається з кінця ХХ століття. Психолого-педагогічні особливості окресленої проблеми висвітлено у роботах І. Бега, Г. Васяновича, О. Леонтєва, Т. Лінча та ін.

Комунікативні механізми формування інтерактивної компетентності розроблено у працях Л. Бакмана, С. Брауна, Н. Волкової, В. Жуковського, Ф. Кліппела ін. Методичні і технологічні принципи формування інтерактивної компетентності знаходимо у дослідженнях Ю. Кулюткіна, В. Михайлова, Л. Михайлова, О. Пометун та ін.

Як вважає О. Пометун, сутність навчально-виховного процесу полягає у взаємодії того, хто навчає, і тих, хто навчається, тобто і вчитель (викладач), і учні (студенти) є суб'єктами навчального процесу. Згідно з О. Пометун *взаємодія* – це безпосередня міжособистісна комунікація, особливою рисою якої є здатність людини уявляти себе на місці свого партнера по спілкуванню, пізнавати, як він чи вона реагує на перебіг спілкування і, відповідно, аналізувати ситуацію, приймати необхідні рішення. У структурі взаємодії вчителя та учня (Пометун, 2007) виокремлює такі елементи: 1) перебування учасників взаємодії у єдиному просторі і часі, встановлення безпосереднього міжособистісного контакту; 2) визначення мети й очікуваних результатів спільної діяльності; 3) планування, контроль, корекція спільних дій та їх координування; 4) рівний розподіл спільної праці між всіма учасниками; 5) встановлення суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин.

У дослідженні інтерація (взаємодія) трактується як активізація роботи студентів в межах суб'єкт-суб'єктного спілкування, заснованому на процесі обміну інформацією, на формуванні знань (когнітивних, перцептивних, інформативних, комунікативних, соціокультурних, психологічних, предметних), вмінь встановлення міжособистісного контакту, прийняття спільних рішень, рівноправна участь у спілкуванні,

накопиченні досвіду толерантного і з повагою ставлення до різних поглядів і думок у ході виконання сформульованих завдань.

Загальними ознаками процесу інтеракції у професійній діяльності майбутніх учителів фізичної культури є такі:

- 1) продуктивний характер суб'єкт-суб'єктного спілкування;
- 2) активізація роботи учасників навчально-виховного процесу;
- 3) інтеграція особливостей особистісно орієнтованого підходу до навчання (обмін думками, ідеями, досвідом);
- 4) орієнтація на інтелектуальний розвиток особистості (розвиток мовленнєвих, когнітивних, емпатійних вмінь, формування духовних, культурних і морально-етичних цінностей);

5) кооперативне спілкування в межах парної або групової діяльності учнів (пошук, передача і інтерпретація навчальної інформації).

У дослідженні проблеми формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки суттєвим є застосування методу контент-аналізу категорійного апарату: «компетентність», «інтерактивна компетентність».

Поняття «компетентність» вивчається у різних аспектах такими вченими, як О. Белякова, С. Вітвицька, Е. Зеєр, Н. Тализіна та ін. Термін «компетентність» у педагогічній енциклопедії за редакцією Є. Рапацевіча трактується як міра співвідношення знань, умінь і досвіду особистостей певного соціально-професійного статусу щодо рівня складності виконуваних ними завдань і проблем. Складовими компетентності, окрім професійних знань і умінь, виступають ініціатива, здатність відбирати і використовувати інформацію, здатність співпрацювати і працювати у групі, комунікативні здібності, здатність навчатися, оцінювати і мислити логічно... (Рапацевіч, 2005).

За В. Краєвським, компетентність – це готовність і здатність молодих людей, що закінчують школу, нести особисту відповідальність за власне благополуччя і благополуччя суспільства... (Краєвський, 2006).

Інтерактивна компетентність – це професійна інтегральна якість особистості, яка виявляється в її здатності до міжособистісної комунікації, передбачає її спроможність активізувати діяльність у межах міжсуб'єктної взаємодії і визначає її готовність до здійснення безперервного індивідуального розвитку, науково-практичним підґрунтям якої є сукупність знань, умінь, досвіду тактовного і рівноправного спілкування за створених комфортних і творчих умов взаємодії.

За логікою дослідження істотним є вивчення головних підвалин формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. З наукових робіт Н. Тализіної і О. Єфремова відомо, що поняття «формування» трактується як діяльність або експериментатора-дослідника або учителя, яка пов'язана із організацією процесу оволодіння конкретним елементом соціального досвіду (поняття, навичка, новий вид діяльності) учнем (Тализіна, 1998)

формування навички – усвідомлена, цілеспрямована, керована і самокерована діяльність людини, яка заснована на сприйнятті задачі і змісту дій, що вивчаються, на інтелектуальній і фізичній напрузі з метою їх реалізації, на аналізі процесу і результатів виконання цих дій.

Погоджуючись із думкою названих науковців, відзначимо, що термін «формування» розглядається нами як цілісна рухома система (процес). Основу цієї системи утворюють окремі складові компоненти етапи, які поєднані єдиною, чітко окресленою метою, а саме: поступове засвоєння знань, розвиток вмінь і здібностей виконання інтерактивної діяльності, активізація здобутого досвіду у взаємодії.

Таким чином, на основі теоретичних положень Н. Бордовської, Л. Виготського, В. Краєвського, Ю. Риндіної та ін. формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури визначено як керований процес, спрямований на здобуття теоретичних та практичних знань, розвиток вмінь та здібностей майбутніх учителів з метою пізнання, навчання і викладання дисциплін гуманітарного циклу на засадах взаємодії і спілкування.

У педагогічній енциклопедії професійна підготовка тлумачиться як «сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки, які забезпечують можливість успішної праці за обраною професією; процес повідомлення учням відповідних знань і вмінь» (Риндіна, 2011).

Інші науковці (Афонін, 2004) зазначають, що професійна підготовка повинна розглядатися через її результат або через процес його отримання як сукупність спеціальних знань, навичок і вмінь, якостей професійного досвіду та норм поведінки, які забезпечують можливість успішної діяльності за певною професією. Тому, з урахуванням змісту загального поняття «підготовка», зміст поняття «професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури» пропонують розглядати у таких аспектах:

- *з точки зору її організаторів* це процес створення науково-педагогічними працівниками й керівниками умов для цілеспрямованого формування і розвитку в майбутніх спеціалістів компетентності та здатності до професійної діяльності;
- *з точки зору студентів* це процес досягнення ними необхідного рівня підготовленості, який би забезпечив готовність до виконання дій за призначенням;
- *як результат професійної підготовки* – це готовність її суб'єктів до професійної діяльності.

Професійна підготовка вчителя фізичної культури в педагогічному університеті є складною багатогранною системою, яка базується на таких загально-прийнятих принципах, як:

- *принцип безперервності освіти* (злиття базової та подальшої підготовки до трудової та суспільної діяльності в єдиний, цілісний освітній процес, який сприяє формуванню стійкого інтересу й потреби в

постійному поповненні знань та удосконаленні практичних умінь і навичок);

- *принцип інтегративності*(планування безперервного процесу підготовки, що відбувається по висхідній лінії як інтегративне ціле відносно самостійних складових);

- *принцип фундаменталізації*(полягає не у засвоєнні навчальних предметів, традиційно віднесених до фундаментальних, а в широті та ґрунтовності, які забезпечують у перспективі професійну мобільність фахівця, розширюють його професійну компетентність, формують готовність до оперативного реагування на можливі зміни у сфері професійної діяльності);

- *принцип гуманізації* (перенос уваги із засобів професійної підготовки (методів, форм, способів) на суб'єкт професійної підготовки (студента); врахування особистісних цілей і інтересів студентів, наповнення олюдненим змістом навчальних дисциплін, застосування активних методів і форм навчання, де оволодіння знаннями здійснюється в процесі пошуку істини, зіткнення думок, поглядів, позицій, розвитку самоконтролю і самооцінки студентів);

- *принцип самостійності* (можливість студентів самим визначати траєкторію оволодіння професією; стрижнем самостійної роботи студента є наявність пізнавальної задачі та способу її розв'язання без прямої допомоги з боку викладача або з мінімальним його втручанням, при цьому самостійна діяльність студента завжди спрямована на перехід від способу відтворення до принципово іншого – творчого вирішення завдань) та ін.

В статті було доведено, що проблема формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки зумовлена появою нових соціальних вимог ринку праці і передбачає аналіз наукових підходів й принципів щодо здійснення професійної діяльності учителя, оволодіння ним якісно новими фаховими знаннями, вміннями і здібностями зумовлює безперервний особистісний та професійний розвиток спеціаліста.

Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури є складною багатогранною системою, яка спрямована на здобуття та розвиток достатнього для продуктивної професійної діяльності рівня інтерактивної компетентності у процесі навчання у вищому навчальному закладі і практичній діяльності. Зміст професійної освіти несе в собі сукупність знань, умінь і навичок, володіння якими дає змогу працювати за обраним видом професії. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури повинна будуватися на загальноприйнятих принципах безперервності освіти, її фундаменталізації, інтегративності, гуманізації тощо.

Список використаної літератури

- 1. Афонін В.** Теорія і практика професійної підготовки студентів інститутів фізичної культури (ІФК) як педагогічна проблема. *Молода спортивна наука України: зб. наук. праць у галузі фізичної культури і спорту*. Львів: НВФ «Українські технології», 2004. Т. 4. С. 7–10.
- 2. Краевский В. В.** Методология педагогики: Новый этап: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2006. 54 с.
- 3. Пометун О.** Інтерактивні методики та системи навчання. Київ: Шкільний світ, 2007. 112 с.
- 4. Рапацевич Е. С.** Педагогика: Большая современная энциклопедия. Минск: «Современное слово», 2005. 237 с.
- 5. Рындина Ю. В.** Формирование исследовательской компетентности будущего учителя в процессе профессиональной подготовки. *Человек и образование*. 2011. №3 (28). С. 183–188.
- 6. Талызина Н. Ф.** Педагогическая психология: учебное пособие для студентов средних педагогических учебных заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 1998. 288 с.

References

- 1. Afonin, V.** Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky studentiv instytutiv fizychnoi kultury (IFK) yak pedahohichna problema [Theory and practice of professional training of students of institutes of physical culture (IFC) as a pedagogical problem]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy: zb. nauk. prats u haluzi fizychnoi kultury i sportu – Young sports science of Ukraine: a collection of scientific works in the field of physical culture and sports*, 4, 7-10. Lviv: NVF «Ukrainski tekhnolohii» [in Ukrainian].
- 2. Kraevsky, V. V.** (2006). Metodologiya pedagogiki: novyj etap [Methodology of pedagogy: a new stage]. Moscow: Izdatel'skij centr «Akademiya» [in Russian].
- 3. Pometun, O.** (2007). Interaktyvni metodyky ta systemy navchannia [Interactive teaching methods and systems]. K.: Shkilnyi svit [in Ukrainian].
- 4. Rapacevich, E. S.** (2005). Pedagogika: Bol'shaya sovremennaya enciklopediya [Pedagogy: Great modern encyclopedia]. Minsk: «Sovremennoe slovo» [in Russian].
- 5. Ryndina, Yu. V.** (2011). Formirovanie issledovatel'skoj kompetentnosti budushchego uchitelya v processe professional'noj podgotovki [Formation of the research competence of the future teacher in the process of professional training]. *Chelovek i obrazovanie – Human and education*, 3 (28), 183-188 [in Russian].
- 6. Talyzina, N. F.** (1998). Pedagogicheskaya psihologiya [Pedagogical psychology]. Moscow: Izdatel'skij centr «Akademiya» [in Russian].

Шехавцов М. О., Ахтирська Н. М., Симоненко Н. О.
Інтерактивна компетентність в системі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури

У даній статті розкрито стан розробленості педагогічного явища, здійснено теоретичний аналіз положень законодавчих вітчизняних і міжнародних освітніх документів, що уможливило визначення мети,

завдань, змісту та структури професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. У результаті логіко-семантичного аналізу поняттєво-категоріального апарату розкрито базові категорії дослідження: «професійна діяльність», «професійна діяльність майбутнього вчителя фізичної культури», «взаємодія». Здійснено контент-аналіз і запропоновано основні дефініції: «компетентність», «інтерактивна компетентність». Визначено поняття інтерактивна компетентність у дослідженні вона трактується як професійна інтегральна якість особистості, яка виявляється у її здатності до міжособистісної комунікації, передбачає її спроможність активізувати діяльність у межах міжсуб'єктної взаємодії і визначає її готовність до здійснення безперервного індивідуального розвитку, науково-практичним підґрунтям якої є сукупність знань, умінь, досвіду тактовного і рівноправного спілкування за створених комфортних творчих умов взаємодії.

Ключові слова: компетентність, інтерактивна компетентність, інтеракція, професійна діяльність, професійна діяльність майбутнього вчителя фізичної культури, взаємодія.

**Шехавцов М. А., Ахтырская Н. Н., Симоненко Н. А.
Интерактивная компетентность в системе профессиональной
подготовки будущих учителей физической культуры**

В данной статье раскрыто состояние разработанности педагогического явления, осуществлен теоретический анализ положений законодательных отечественных и международных образовательных документов, что позволило определить цели, задачи, содержание и структуру профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры. В результате логико-семантического анализа понятийно-категориального аппарата раскрыто базовые категории исследования: «профессиональная деятельность», «профессиональная деятельность будущего учителя физической культуры», «взаимодействие». Осуществлен контент-анализ и предложены основные дефиниции: «компетентность», «интерактивная компетентность». Раскрыто понятие интерактивная компетентность в исследовании она трактуется как профессиональная интегральное качество личности, которое проявляется в его способности к межличностной коммуникации, предполагает ее способность активизировать деятельность в рамках межсубъектновзаимодействия и определяет ее готовность к осуществлению непрерывного индивидуального развития, научно-практическим основанием которой является совокупность знаний, умений, опыта тактичного и равноправного общения созданных комфортных творческих условий взаимодействия.

Ключевые слова: компетентность, интерактивная компетентность, интеракция, профессиональная деятельность, профессиональная деятельность будущего учителя физической культуры, взаимодействие.

Shekhavtsov M., Ahtyrskaya N., Simonenko N. Interactive Competence in the System of Professional Training of Future Physical Education Teachers

This article reveals the state of development of the pedagogical phenomenon, carried out a theoretical analysis of the provisions of national and international educational documents, which allowed determining the purpose, objectives, content and structure of professional training of future teachers of physical education. As a result of the logical-semantic analysis of the conceptual-categorical apparatus the basic categories of research are revealed: "professional activity", "professional activity of the future teacher of physical culture", "interaction". The content analysis is carried out and the basic definitions are offered: "competence", "interactive competence". The concept of interactive competence is revealed in the research. It is interpreted as a professional integral quality of personality, which is manifested in its ability to interpersonal communication, presupposes its ability to intensify activities within intersubjective interaction and determines its readiness for continuous individual development a set of knowledge, skills, experience of tactful and equal communication under the created comfortable creative conditions of interaction.

The professional training of a future physical education teacher is a complex multifaceted system, which is aimed at obtaining and developing a sufficient level of competence for productive professional activity in the process of higher education and practical activities.

Key words: competence, interactive competence, interaction, professional activity, professional activity of a future physical education teacher, interaction.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2020 р.

Прийнято до друку 27.11.2020 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Бабич В. І.